

Szűts László

Nyelvművelésünk feladatai

Ezzel a címmel valójában egy többnapos nyelvművelő konferencia központi témáját is lehetne jelölni, hisz a nyelvművelésnek számos olyan feladata van, amelynek a megtárgyalása több plenáris és szekcióülés tárgya is lehetne. Mindezt egy rövid előadásban csak vázlatosan lehet megemlíteni, kiemelve a legfontosabb teendőket, amelyek most a harmadik évezred küszöbén a magyar nyelvművelés szakembereire várnak.

Mintegy 8 évvel ezelőtt Budapesten rendeztek egy nyelvművelő konferenciát, amelyen akkor több előadó is foglalkozott az akkor előttünk álló feladatokkal. Bár annak idején csak 2 évvel voltunk a nagy politikai változások után, egy kissé más volt a helyzet, mint napjainkban, már ami a nyelvi, anyanyelvi környezetünket is illeti.

A 90-es évek elején kezdett kiépülni a piacgazdaság, az országhatárok átjárhatók lettek, a magyar nyelvű sajtó palettája bővült, megjelentek a bulvárlapok, később kezdtek műsorokat sugározni a kereskedelmi rádió- és televízióadók. Az elmúlt 8-10 év alatt épült ki hazánkban a világháló, az internet, s ez a kommunikációs gazdagodás a nyelvhasználat szempontjából nemcsak pozitív változásokat eredményezett.

A mindennapi nyelvhasználat, a közéleti nyelv azóta tovább silányodott, szürkébbé vált, s az emberek közti kommunikációban a legnagyobb gond az, hogy sokan nem tudnak kommunikálni egymással. Számszerűen élnek közöttünk felnőttek, akik nem tudják megfo-

galmazni mondanivalójukat, nem tudják egymást megszólítani, nem tudnak köszönni egymásnak. Szókincsük leszűkült, könyvet legtöbbször nem olvas, még újságot sem, az információkat a világ eseményeiről a rádióból, a televízióból veszik. Egyre inkább terjed az ún. funkcionális analfabetizmus, a betűket ismerik ugyan, de a szavak jelentését már nem.

Nem tudnak megírni egy hivatalos kérvényt, egy önéletrajzot, nem tudnak pályázni az álláshirdetésekre sem. Ez utóbbi gyakran még diplomás embereknek is problémát jelent.

A fiataloknál sokszor még rosszabb a helyzet. Gyakran lehetünk tanúi annak, hogy nem tudják elmesélni társuknak az előző este látott akciófilm tartalmát, szóbeli elmondás helyett a gesztusokhoz, a hangutánzó szavakhoz folyamodnak. Ezek után nézük: mi a helyzet ma és melyek a feladatok.

A mindennapi nyelvhasználat elsilányításában, az anyanyelvi kultúra rombolásában nagy szerepet játszanak a magyar nyelvű televízióműsorok, különösen a kereskedelmi csatornák. Ez utóbbiak saját műsoraikkal, azok stílusával, nyelvhasználatával, munkatársaik rossz hangképzésével egyaránt nem tekinthetők követendő példának. Riportjaikra, ún. beszélgetős műsoraikra jellemző az erőltetett közvetlenkedés, néha az alpári stílus, véget nem érő vetélkedőkkel népszerűsítik az idétlenkedő megszólításokat. Akkor még nem szóltam a külföldi filmek magyar nyelvű szinkronszövegének közönséges szóhasználatáról, az amerikanizált trágárságokról.

Kívánatos lenne némi önfegyelemre, jóízlésre szoktatni a kereskedelmi televíziók vezetőit, illetve felhívni figyelmüket az írástudók felelősségére. Ugyanis a tévécsatornák károsító hatását ma már sem az iskola, sem a szülői ház nem tudja ellensúlyozni. Szerencsére nem minden tévécsatorna, s nem minden műsor tartozik ezek közé, de a romboló hatás egyre aggasztóbb.

A mai magyar nyelvhasználat másik ilyen negatív tünete az argó, a szleng térhódítása. A bizalmas nyelv szavai, az argónyelvi szókincs, a szleng különféle elemei egyre gyakrabban tűnnek fel olyan nyelvi helyzetekben, amelyekbe nem illenek. A *lennyúl*, a *kirúgták*, a *lapátra tették* stb. az *ellop*, az *elbocsátották* helyett. A bizalmas társalgási nyelv szavai beszivárogtak, s terjednek a hivatalos nyelvi érintkezésekben is: a *bocs*, a *viszlát*, a *viszhallás*, a *köszi* is előfordulnak idegen emberek egymás közti társalgásában.

Negatív jelenség még az idegen szavak divatja főként a kereskedelmi nyelvben, a reklámn nyelvben, de fokozottabb elterjedésük jellemzi a szaknyelvet is. Nagyon sokszor fölösleges a használatuk, ezekkel most bővebben nem is foglalkozom, hisz az idegen szavak divatját akár egy külön előadás, sőt egy szekcióról is tárgyalhatná. A cégtáblák, intézménynevek idegenszódivatjáról csupán annyit kívánok megjegyezni, hogy Magyarországon készülöben van egy rendelet, amely kötelezi majd az étterem-, szálloda-, áruház-vezetőket arra, hogy az idegen szó mellett a cég tevékenységét, arculatát jelölő idegen szó mellé magyar nyelven is ki kell írni, hogy *étterem*, *bolt*, *áruház* stb.

E diagnosztikai áttekintés után úgy vélem, könnyű kikövetkeztetni azt, hogy összefoglalva mik is lehetnek a nyelvművelés feladatai. Röviden: e negatív tünetek terjedésének megakadályozása, hatásának csökkentése. De hogyan? Tehetnénk fel a szónoki kérdést. A legfontosabb: a szép, választékos, igényes beszéd divatba hozása. Nagy szerepe lesz ebben a törekvésben az iskolának, a sajtónak, a médiának. Ezeket a célokat csak a velük való szoros együttműködéssel lehet elérni.

A folyóiratokban, a napilapokban indulhatnak nyelvművelő rovatok, a médiában több anyanyelvi műsor kellene és alkalmasabb időben. Nagy feladat vár a szülőkre gyermekeik anyanyelvi szókincsének fejlesztésében: mesék olvasásával, mondásával. Ne feledjük: a jövő anyanyelvi kultúrája olyan lesz, amilyenre most neveljük az ifjúságot.

Bízzunk abban, hogy ha 100 év múlva erről a témáról hangzik el előadás – esetleg éppen a Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok rendezvényein, akkor a téma előadója több eredményről és kevesebb feladatról szól majd.